СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 251. — Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 27. жовтня, 1923.

VOL. XXXI. — No. 251. — Jersey City, N. J., Saturday, October 27, 1923. — THREE CENTS

ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ І ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ХОТЯТЬ СКЛИКАТИ НОВУ МІЖНАРОДНЮ КОНФЕРЕНЦІЮ

СЯ КОНФЕРЕНЦІЯ МАЛА БИ ВИРІШИТИ ПИТАННЄ ФРАНЦУСЬКО-НІМЕЦЬКОГО СПОРУ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 25. жовтня. — Британське правительство звернулось було дня 12. с. м. до американського правительства, щоби посередничило і взяло участь у скликанню нової міжнародньої конференції для вирішення питання німецьких „воєнних відшкодовань" і загалом французько-німецького спору.

Державний секретар Чарлз Евенс Гюс дав відповідь на британську ноту ще 15. с. м., а подано її до прилюдного відома щойно нині.

В сій ноті відповідає Гюс британському міністрови закордонних справ лордови Корзонови, що Злучені Держави і далі стоять при його заяві, яку він зложив був у промові в Ню Гейвен, Конн., і готові взяти участь в міжнародній конференції для вирішення справи німецьких „воєнних відшкодовань" і французько-німецького спору, коли на се згодяться усі европейські аліянти.

Притім Гюс поставив такі застороги:

1. — Хотяй Злучені Держави не хотять увільнити Німеччини від одвічальности і справедливих зобовязань, але мусять звернути увагу на спроможність Німеччини платити ті зобовязання і на основі умови привернення Німеччини до правильного життя.

2. — Така конференція може бути лише дорадою.

3. — Справу міжаліянтських довгів будеться розглядати цілком окремо від „воєнних відшкодовань" Німеччини.

ЛОЙД ДЖОРДЖ У ВАШИНГТОНІ

ВАШИНГТОН, Д. К., 25. жовтня. — Бувший премієр Великої Британії Давид Лойд Джордж нині приїхав до Вашингтону в гості до президента Кулиджа і на політичні розмови з тутешніми політичними керманичами.

Се перша його гостина в столиці Злучених Держав.

Він приїхав сюди в памятний день, коли проголошено, що Америка й Англія предложили разом аліянтам конференцію задля вирішення французько-німецького спору.

Лойд Джордж здавна говорив, що основою руїни в Европі є „воєнні відшкодовання", які наложено на Німеччину, а тепер вчасі обїздки по Злучених Державах і Канаді проповідував думку, щоб Америка й Англія подали собі руки для спільного почину до ратовання Европи з руїни і перед небезпекою нової війни. Отже його мрії сповнились.

Лойд Джордж наперед був на обіді у президента Кулиджа. Були там теж всі міністри і половний судя федерального найвисшого суду Тефт.

Опісля пів години був Лойд Джордж на розмові із секретарем Гюсом в державному департаменті.

Відтак разом з жінкою і дочкою відвідав хорого бувшого президента Вудрова Вилсона, з котрим розмовляв три чверти години про недавне минуле і про теперішне політичне становище в Европі.

В тутешніх політичних кругах кажуть, що гостина Лойда Джорджа у Вашингтоні мати-ме вплив на справу скликання нової міжнародньої конференції.

НАЙВИСШИЙ СУД СТЕЙТУ ОКЛАГОМИ ЗА УСУНЕННЄМ ҐОВЕРНОРА ВОЛТОНА

ОКЛАГОМА СИТІ, Оклагома, 25. жовтня. — Тутешній стейтовий найвисший суд постановив 5 голосами проти 4, що постанова стейтового сенату Оклагоми про суспендованнє ґовернора Дж. С. Волтона важна, і що таксамо важна передача урядовання ґовернора його заступникови М. Е. Треппови.

Так ґовернор Волтон програв справу в усіх стейтових установах. Тепер сенат буде його судити на основі обжалования сойму.

СПРАВА ЛЕТНИЧОЇ АРМІЇ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

НЮ ЙОРК, Н. Й., 25. жовтня. — Ґенерал Еллен заявив, що Америка повинна мати перворядну воздухоплавну армію і повинна подбати про фонди на сю ціль.

Він теж заявився за скликаннєм міжнародньої конференції у справі обмеження воздушних зоружень.

ФОРД БУДУЄ НОВЕ МІСТО

ДІТРОЙТ, Миш., 25. жовтня. — Генрі Форд заявив, що вибудує в недовгому часі нове місто біля Дітройту, де буде 30,000 домів.

Доми буде продавати по ціні коштів.

ФОРД ГОТОВИЙ КАНДИДУВАТИ ЯКО ПРОГІБІЦІОНІСТЬ

ДІТРОЙТ, Миш., 25. жовтня. — Генрі Форд заявив, що він готовий кандидувати на президента на другий рік, якщо до того часу президент Кулидж не зробить порядку з бутлегерами в Злучених Державах.

КУ КЛУКС КЛЕН В ТЕКСАС

ДАЛЛАС, Тексас, 24. жовтня. — Нині була тут велика демонстрація Ку-Клукс-Клена. На поклик сеї орґанізації зібралось 75,000, але тільки третина зібраних приєдналась до неї.

Провідник орґанізації Гайрем В. Евенс говорив до зібраних, заявляючись проти Жидів, католиків і Неґрів, яких вважає небезпечними для Америки.

УКРАЇНСЬКІ СТУДЕНТИ НА РОБОТАХ У ФРАНЦІЇ.

Надввичайна матеріяльна нужда, яку переживає наше студентсво в Німеччині, примусила боґатьох членів Спілки Студентів-Українців в Німеччині на час ферій виїхати на працю до північної Франції й Парижа. Всього тепер працює там 25 наших студентів. Умови праці дуже тяжкі, особливо на відбудові зруйнованих місцевостей, де за день важкої роботи платять найбільше 15 франків (80 американських центів) Трохи лекеш на молотілках, де й праця не так нищить здоровлє і харч розмірно здоровший. Не многим пощастило примістититись у фабриках в Парижі, головно у фабриці автомобілів "Рено". Там одержують поодинокі за 8 годин фахової праці коло 30 франків. Прожитте виносить на провінції 10 франків а в Парижі 15 фр. Немає жадної надії, цю працюючим дасться заробити на зиму, бо важка праця нищить одяг та обуву, на придбання чого пійде цілий заробіток. Безперечно, змучені літньою працею студен знайдуть мало потішаючого, коли вернуться до Німеччини. Многим прийдеться залишити думку про дальші студії, бо дорожня так зросла, що на злиденне життє потрібно 15 дол. місячно. Деякі, передбачуючи велику нужду в зимовому семестрі та не надіючись на допомогу, влаштовуються на довший час у Франції. В місті Па де Кале можна бачити тепер студента-фільсофа берлінського університету яко кельнера

ПРИВІЗ ЗАГРАНИЧНОЇ ВАЛЮТИ ДО РОСІЇ.

Російське правительство задумує дозволити на привіз заграничних валют до Росії. Нарадньому комісареви фінансів поручено управильнити привіз чужої валюти у Росію.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

УКРАЇНСЬКЕ ВІЧЕ В ПОЧАЄВІ.

Дня 26. серпня с. р. в Почаєві відбулось велике віче, на кодре прибули посли П. Васильчук, Войтюк, Чучмай, Козицький, Козубський та Хруцький. О 12-ій годині дня послів зустріли місцеві українські орґанізації хлібом-сіллю. Витаючи послів від населення Почаєвської громади послів, місцевий діяч В. І. Трохимлюк висловив радість народу, що зібрався у великій скількости зустріти своїх вибранців. В салі місцевого театру послів зустріла місцева молодь співами і квітами. Від молоді витав послів Магдиш. Із салі театру посли удалися в читальню кооперативу, де їх зустріла орхестра.

Віче розпочалось о 3. годині. Про політичну сітуацію сказав звіт пос. П. Васильчук, про земельні справи пос. Чучмай, про шкільництво і церкву пос. Козицький, про фінанси і податки пос. Войтюк. Головував на вічу пос. Козубський. Доклади звітів вислухано з надзвичайним зацікавленнєм.

Горсточка місцевих поляків ніяк не могла спокійно слухати всього того, що говорилось, і пробувала перебити, не даючи говорити. Але посли, особливо П. Васильчук, влучно відбили скажені викрики з боку кількох зайд і примусили їх соромливо замовкунид. Закінчилось віче співом "Ще не вмерла Україна" і могутніми окриками "Слава" на честь українського народу і народніх гостей—послів. Підчас співу богато селян плакало. Віче зробило величезне вражіннє.

"ТРАВІЯТА" У ЄРУСАЛИМІ"

Оперу Вердія "Травіята" виставляли в Єрусалимі на еврейській мові. На виставі було богато членів англійської кольонії, висші урядники палестинської управи і чужі консулі.

У. Н. СОЮЗ—НАЙЛІПШИЙ ОПІКУН В НЕЩАСТЮ. ЧИ ВИ Є ЧЛЕНОМ ЙОГО?

ЛІКВІДАЦІЯ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ У. М. С. А. У ВІНСДОРФІ КОЛО БЕРЛІНАц

Представництво У. М. С. А. в Берліні повідомило Спілку Студентів-Українців у Німеччині, що Технічна Школа у Вінсдорфі ліквідується з днем 15-ого жовтня с. р. З днем 31-ого жовтня припиняється видаваннє допомог студентам. Причини, — економічна кріза Німеччини та неможливість витрачати велики засоби на допомогу студентам, бо удержанне одної особи, при життю в бараках і харчованню з кітла, досягає лєдви не 10 дол. місячно. Ліквідація школи болючо відбивається на нашому студентстві, якого у Вінсдорфі до недавнього часу було 25 душ. Всі ті студенти зорґанізовані в "Філію Спілки Студентів-Українців у Німеччині." Передбачаючи небезпеку голоду, яка кожного чекає після ліквідації, чимало виїхало що Франції. Декому пощастило вступити до Господарської Академії в Подєбрадах. Решта сподіється всетаки продовжувати недокінчені студії. Вже тепер розпочали працю провізоричні матуральні курси. "Спілка" робить заходи до виарендовання одного бараку та городу, що належали школі і в слідуючому році могли-б послужити дял зорґанізованни артілі студентів-городнисів.

ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ НА ФІЛЬМІ

Англійські кінотеатри давали цікаву фільмову знимку п. з. "Поклонники сонця". Зображено в цьому фільмі повне затьміння сонця в Австралії з минулої осени. Знимка цікава й подробицями з життя тубольців. Жах і переляк малюється на їх лицях, коли небо помало затемнюється й, здається, весь світ потоне у вілній пітьмі. Вірять, що прогнівили бога сонця, тому стараються ублагати його й танцюють чудні дикі танці. Коли після двох хвилин, протягом яких сонце укривалося за місяцем, знову показалося ясне, мешканці островів виявляють свою дику радість.

АНГЛІЙСЬКИЙ ПРЕМІЄР БОЛДВИН ОСТЕРІГАЄ ФРАНЦІЮ ПЕРЕД ЗІРВАННЄМ НОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ЛОНДОН, 25. жовтня. — Британський премієр Стенлі Болдвин виголосив нині на консервативному зібранню в Плімот політичну промову, в якій звернувся з осторогою ка адресу французького премієра Пуанкаре.

Він говорив про заповіджену конференцію, за якою заявилась Велика Британія й Америка, і звернувся на адресу Пуанкаре з такою осторогою:

— Я апелюю до нього, щоб розважив се предложеннє задля себе, для свого народу і ради нас та усього світа, раз, двічі і тричі, заки відкине запрошеннє на світову конференцію.

Далі він заявив, що Велика Британія не гадає відривати якоїнебудь части від Німеччини, бо се було би нарушеннєм версайського мирового договору.

Вкінці він зазначив, що Німеччина не зможе платити аліянтам „воєнних відшкодовань", коли не зможе виробляти у себе продуктів і свобідно вивозити їх заграницю.

В ЛОНДОНІ НЕ ВІРЯТЬ В ПОКОРУ ПРЕМІЄРА ПУАНКАРЕ

ЛОНДОН, 25. жовтня. — Оголошеннє ноти міністра лорда Корзона і секретаря Гюса було несподіванкою для англійської преси, але, як видно з її голосів, вона не вірить аби французький премієр Пуанкаре стався покірним і приняв диктат Лондону і Вашингтону. Вони вгадують, що він радше і тепер зірве заповіджені переговори у справі нової світової конференції і буде продовжати свою заборчу політику проти Німеччини.

ВГАДУЮТЬ, ЩО ЗРОБИТЬ ПУАНКАРЕ

ПАРИЖ, 25. жовтня. — Французький премієр Пуанкаре досі не заявився ще у справі предложення про нову міжнародню конференцію.

Французька преса не може збагнути, чи він прийме се предложеннє, чи відкине його. Але є також думки, що він прийме, бо інакше останеться самий, з огляду, що навіть Бельґія тепер хоче покинути Францію і пійти з Америкою й Анґлією.

НІМЕЦЬКІ СЕПАРАТИСТИ НЕ КИДАЮТЬ ГАДКИ ПРО РЕНСЬКУ РЕПУБЛИКУ

ПАРИЖ, 25. жовтня. — Переворот німецьких сепаратистів в Рурщині і Ренщині не вдався так як вони того сподівались, дарма, що мали підперте з боку французької окупаційної влади. Але вони не кидають пляну і будуть наново пробувати.

ЖЕРТВИ ҐОЛОДОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

ГАМБУРҐ, Німеччина, 25. жовтня. — Підчас голодових заворушень в Гамбурґу згинуло около 50 осіб, а кількасот було ранених.

ФРАНЦІЯ МАЄ ГРОШІ НА ОРУЖЕННЄ МАЛИХ ДЕРЖАВ В ЕВРОПІ

ПАРИЖ, 25. жовтня. — Тутешня преса подає, що премієр Пуанкаре хоче зажадати від парляменту, як він збереться на другий місяць, щоби ухвалив нову позичку для малих союзників Франції в Середній Европі, в сумі 1,500,000,000 франків.

Та позичка мала би пійти на воєнні зорўження для Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії і Юго-Славії. Сама Польща з тої нової позички мала би дістати 1,000,000,000 франків.

Французька влада хотіла би добре зоружити і вбрати польську армію, аби вона у силі пів міліона люда була все готова до війни проти Німеччини або проти Росії.

НАШІ СТУДЕНТИ В ДАНІЇ

БЕРЛІН, 10. жовтня. — Надзвичайне поширення недуг серед студентства нашого в Німеччині і потреба відпочивку на феріях викликали співчуттє Данців. Цього літа надійшло чимало запрошень від ріжних данських родин. Пятьох членів Спілки студентів-Українців в Німеччині, — 3 студенти й 2 студентки — скористало з цих запрошень. Ще дотепер 3 студенти перебувають в північній Данії і в столиці Копенгазі. Данці надзвичайно гостинно приймають наше студентство та всяко стараються полекшити нелегку долю тих, хто чимало років не бачить рідної хати. Студентство наше зі свого боку старається віддячити добродіям за їх славну гостинність. Кожен як найширше інформує Данців про Україну, про наш нарід та про гірке положеннє в якому перебуває наша Батьківщина. Для многих Данців такі інформації велика новина, бо під впливом Москалів-монархістів, які ґрупуються коло цариці Марії, вони балакають лише про нещастє, яке переживає Московщина. Безумовно, гостюваннє наших студентів богато причиниться до правдивого освітлення відносин на Україні та відкриє богато Данцям очі на правду.

НАШЕ СТУДЕНСТВО НА ПРАЦІ В ЛЮКСЕМБУРҐУ

БЕРЛІН, 10. жовтня. — Чимало членів Спілки Студентів-Українців у Німеччині під натиском нечуваної нужди змушено залишити студії й шукати заробітку. Вже перед кількома місяцями „спільчани" заснували в Люксембурґу „Коміте Національ Украініен а Люксембурґ". Сей комітет займається підшуканнєм праці та виробленнєм візів для все більш і більш прибуваючих з Берліна й інших місць. Працювати приходиться на копальнях зелізної руди та фабриці моторів. Діяльність комітету, з огляду на неможливість дальших студій наших студентів у Німеччині, з причини браку засобів, все поширюється. Головою є студент берлінської торговельної академії Болабан. Мабуть, якщо громадянство й орґанізації українські не поспішать з визначною помочю студентам у Німеччині, Люксембурґ стане досить великим центром нової катеґорії українського студентства „студентів-робітників".

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

АҐІТАЦІЯ ЗА ПРАВИТЕЛЬСТВОМ ПЕТРУШЕВИЧА.

За кілька останніх тижнів одержали ми богато листів з Відня і з Берліна, в яких дописувателі аґітують за дальшим удержанням правительства Петрушевича в одній із столиць Західної Европи. Ті дописувателі се особи, що стояли близко правительства Петрушевича і з ним працювали.

Деякі із сих дописий ми помістили, а декотрі відкинули.

Ми помістили деякі з тих дописий лише тому, аби дати голос їх думці, хотяй не мали ґадки підпирати штучної пропаґанди відірваних осіб з еміґрації за утвореннем серед неї галицького чи галицько-волинського правительства чи державного центра. Ми сподівались, що наші громадяни в Америці заберуть в сій справі голос і так вона вияснится, бо вияснити її треба. Але замісць голосів у дискусії ми дістали тільки кілька коротких протестів проти згаданих дописий з Европи.

Длятого вважаємо своїм обовязком самі сказати своє слово про згадану пропаґанду.

Ми не виступали проти правительства Петрушевича і тепер не осуджуємо його минулої діяльности. Воно працювало по своїм силам совісно. На се, що воно мало невдачі і закінчило невдачею з 14-ого марта с. р., вплинули більші сили від нього.

Американські і канадійські Українці підпирали правительство Петрушевича поти, поки воно вело міжнародній процес з аліянтами. Тоді підпирала його вся Галицька Україна і Українці в Злучених Державах і в Канаді. Петрушевич опирався на постановах аліянтської найвисшої ради і версайського мирового договору; признавав суверенність аліянтів над Східною Галичиною і домагався від суверенів усунення польських наїзників. Ті суверени виконали свою суверність але не по волі правительства Петрушевича, а по інтересам Франції, яка підписала військовий союз з Польщею і за її службу платить їй таксамо як платив польській шляхті небіщик цісар Франц Йосиф — поневоленнем українського народу в Галичині.

Отак Петрушевич програв міжнародній політичний процес з аліянтами. Виграла Польща, а Галицька Україна стратила.

З того часу старий край покинув правительство Петрушевича; Америка перестала його підпирати матеріяльно і воно так якби перестало вже істнувати.

Одначе особи, що стояли близко правительства Петрушевича, сим станом не вдоволені і зачинають аґітацію за відновою того уряду, а радше за фінансовим підпертем з Америки сеї цїли.

Що-ж буде? Американські Українці мовчать. Мовчать не зі страху перед дальшим складаннєм жертв, бо вони щедро жертвували тоді, як того було треба; як за сею справою стояв увесь старий край. І мовчать не тому, аби були проти особи Петрушевича. Тут всі знають його високоідейність, патріотизм, самовідреченнє і завзяттє у боротьбі проти Польщі. Ніхто йому не закине на волос нечистої справи або несправедливости. Але є інші причини сього.

Подамо кілька важнійших причин, чому американські Українці мовчать і не хотять тепер підпирати ані правительства Петрушевича ані жадного пляну створення західно-українського державного центра у Відні або в Берліні.

1. — Тому, що не хотять виступати проти правительства Петрушевича, бо знають і розуміють, що се перша в історії українська републиканська влада в нашій Галичині, котра упала не з вини своеї, але ізза більших і ворожих сил. Знають, що вона в історії є і буде чиста і буде підставою для віднови тамошньої української державности і для віднови злуки сеї нашої західної землі з Києвом.

2. — Американські Українці знають, що тепер уже ані правительство Петрушевича яко таке ані яко якийсь західно-український центр не має підпертя старого краю, отже згоди народу тих земель, які хоче заступати. А для нас ВОЛЯ НАРОДУ — се одинокий закон.

3. — Нема дійсної потреби істновання такого правительства чи державного центра. Таке правительство перед чужими державами не має жадного значіння, а наш старий край самий потрафить свою волю виконувати і без такого правительства заграницею.

4. — Длятого вертатись між нарід, а не сидіти заграницею. Як годі до Галичини, їхати на Підкарпатську Русь, або на Придніпрянську Україну і працювати серед народу, а не серед відірваної від неї еміґрації, хорої на нервову недугу ізза вижидання і непевности та перевялу ізза відірвання від пня.

5. — Творенне „західно-українського державного центра" для українських земель, що тепер під Польщею, не тільки що видвигає клич ПОДІЛУ українських земель НА ДВІ УКРАЇНСЬКІ ДЕРЖАВИ, чого Українці не повинні пропаґувати навіть тоді, якби були дві українські держави, а не тоді, як нема жадної, але навіть надає границям, випаленим Польщею на українській землі, українсько-державного значіння, міжтим, як вони у нас повинні бути затерті і забуті. Се ширить тільки деморалізацію, бо відводить публику від постійної і загальної програми і боротьби ЗА ОДНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ НА ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕРИТОРІЯХ.

Український день, день відбудови української держави прийде і він іде, але Українці не будуть готові до нього, коли не будуть готові всі до віднови одної держави, по одному пляну і по одній загальній (виробленій політичною аґітацією) волі усієї української нації.

Лише таким шляхом підуть Українці в Америці.

ПРОМОВА СЕНАТОРА ЧЕРКАВСЬКОГО У ЛЬВОВІ.

Дня 30-ого вересня с. р. промовляв на українському вічу у Львові волинський сенатор у польському сенаті, д. Черкавський. Ту промову подали старокраєві українські ґазети, але польська окупаційна влада сконфіскувала з неї два значнійші уступи.

Недавно були ми подали її сконфіскованою, а тепер подаємо так як ми дістали зі старого краю несконфіскованою.

Ся промова звучала:

Українці Волині, Холмщини, Полісся і Підляша, що жили колись за царських часів разом з Поляками під царським ярмом, що мали спільні болі від спільного ворога, попавши під Польщу, мали ілюзію (оману), що „брати" Поляки, навчені спільним минулим лихом, підуть тепер на стрічу нашим бодай культурно-освітним змаганням. Ілюзія та була у нас довго. Була вона ще й тоді, коли ми рішили взяти участь у виборах до польських законодатних тіл. Здавалось, що на парляментарній арені ми виборемо для нашого народу дуже богато. І що показалось? За рік нашої парляментарної роботи ми не лише нічого не зискали, а навпаки — стратили богато з того, що ми мали перед виборами.

З вибухом революції 1917 р. Волинь, Полісся та Холмщина почали дуже інтензивно жити національним життєм. Інтензивність ся виявилась при всіх українських урядах, отже при Центральній Раді, за Гетьманату і за Директорії. Коли прийшли до нас Поляки, застали **в кождому селі українську школу.** По містах були українські ґімназії та учительські семинарії.

Спершу Поляки ставились до наших шкіл — не можна сказати прихильно, але й не дуже ворожо. Щойно з кінцем 1921 р. почалось плянове нищеннє наших шкіл. З українських народніх шкіл мало що вже остало. Одиноку на Волині учительську семінарію розвязано. Нема тепер на цілій території **ані одної української державної ґімназії або реальної школи.** З дуже великими трудами вдалося спасти три українські приватні ґімназії, які завдяки страшним політичним обставинам та переслідуванням також не стоять на висоті свого завдання. Українських вчителів звільняється тому, що вони покінчили не польські а бувші російські учительські семинарії (хоч вони стояли висше від польських), а також тому, що вони не є польськими горожанами. На Волині є ціла кляса так званих не польських горожан. За царської Росії інтеліґентна верства — священики, учителі та урядники були упривілеєним станом і тому вони не були вписані ані до сільських ані до міських катастрів населення. І тесаме тепер є причиною, що польська влада не хоче їх признати польськими громадянами, хоч вони на Волині родились, там учились і там довгі літа служили за російської держави яко урядовці чи вчителі або священики. Все те робиться під покривкою, що буцімто вони не вписані до стана чи дворянства. Се є штучнових книг: селянства, міщанка до приневолювання людий переходити на латинство і фабрикування таким чином свіжих „Поляків", зглядно — бич до приневолювання інтеліґенції, щоб вона стояла осторонь від всякої народньої роботи. Та ціла кляса, зложена передівсім з української інтеліґенції, не має права навіть на „особісти довуд" (пашпорт), а через те не має права руху навіть з одної місцевости до другої. Богато таких не польських горожан відставлено вже за рижський кордон.

До українських шкіл надається учителів Поляків, які не знають зовсім української мови. Богато українських народніх шкіл перетворено на польські. Польські школи закладаються навіть там, де є хочби тільки один або два католики. Супроти того всього, що діється у нас, безрадною є Парляментарна Репрезентація. Її також переслідують. Стараються всякими можливими засобами **уневажнювати мандати українських послів,** або за мнимі протидержавні поступки потягати їх до судової відповідальности, щоб таким чином позбавити їх можности виконувати посольські обовязки бодай на деякий час.

Тепер, коли по тамтой бік рижської лінії український народ здобуває і утверджує свої права на полі шкільництва і в державній машині, Польща у відношенню до українського народу топче навіть права запоручені нам версайським, а почасти й рижським договором.

Відповідні права признає нам і польська конституція. Одначе та **конституція істнує тільки на папері. В дійсности нас нищать і давлять гірш царської Росії.** Нічого дивного, що серед народніх мас та інтеліґенції зростає щораз більше тяготіннє на схід. Одначе ми в наших змаганнях до доконечної мети мусимо **опиратись на активних силах народніх мас;** цю активність народніх мас мусимо степенувати до білого гарту; противникови мусимо ставити якнайострійший спротив на кождому кроці; відпаровувати кождий удар. І про кривду, яка заподається українському народови мусимо кричати так, щоби почула ціла Европа. Живого народу не вдасться нікому умертвити. Не докажуть того і Поляки.

ЛИСТ З КРАЮ

Дві міри.

...Доношу тобі про оськяку пригоду, що сталася у нашім селі, Манаєві. Із неї визнаєш, що у нас наново заводять панщину та що польські окупанти мають дві міри у своїх законах, одну для тих, що їм схлібляють, а другу для решти нашого народу. Тямиш Пазю Давидову? От вона то поставила собі нову хату. А поставила її на самій межи від обійстя бідної вдови Катерини Храновської. Як тільки Давидова зачала будувати, вдова пішла до громадського уряду, щоб він подивився, чи не за близько буде будинок стояти. Уряд пішов оглянути і впевнив вдову, що Давидова має право там будуватися та що й вона, коли буде ставити хату, може побудувати її на самій граници.

Бідна вдова послухала їх; зробила так, як сказав її уряд. Зійшлися добрі люди, помогли й уже хата була майже готова, коли нараз приходять шандарі до села і зганяють хлопів, щоби хату відсунути від межі, бо то проти закона! Вони уміли застосувати право до безпомічної вдови, але не вміли зробити тесаме проти „пані" Давидової. Бо вона пішла межи польських панів і як зачала „ґандаляпати по польскему" тай перекрутила на своє. Дежби там не зробити усього, що вольно й не вольно, для „своєй обивательки", що так і цвенькає по їхньому.

Пішли шандарі по селу тай позганяли хлопів таксамо, як колись за панщини. Слухай тай мовчи хлопе! Під баґнетами пішли українські селяни пересувати хату української вдовиці. А як тільки зачали сунути, хата розсипалась, а богато матеріялу знищилось, поломилось! Остала бідна вдова з трома дрібними діточками без даху над головою. Та що їм, тим ляцьким гайдукам до того?! Про них хайби згинув і увесь український народ!

Ой кобись знав і ти і усі Українці в Америці, як тут над нами, над українськими хлопами, збиткуються, як зневажають! Не дають нам ніяк із нашого багна вилізти. Толочать і толочать все глибше і глибше. По тюрмах засаджують, розстрілюють, забирають нам землю спід ніг!

Нераз здається, що годі буде усьо видержати. Одна тільки надія держить при життю, а це, що кінець близький.

Гаразд! ....

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

Перемиський „Український Голос" про український конґрес в Америці.

Американські Українці доконали чуда: вони довели всі українські орґанізації і товариства до обєднання, бо знають, що тільки згодою і єндостю доконають великих діль. І отсе дня 25. і 26. жовтня відбудеться в Филаделфії другий всеукраїнський конґрес, скликаний Обєднаннєм Українських Орґанізацій. Будуть там радити, як помагати своїм братам, себто нам, в старім краю і ці наради будуть мати велике значіннє для нас. Які ухвали западуть там, не тяжко відгадати, бо Обєднаннє вислало цего літа свого делеґата до Львова, який зажадав від галицьких Українців, **щоб вони теж обєднались;** понехали пусті партійні спори, супроти ґрізної небезпеки. То бажаннє американських Українців таке сильне, що вони загрозили, що перестануть помагати галицьким Українцям матеріяльно (долярами), коли не занехають пустих сварок і не візьмуться до хосенної роботи для добра народу.

На жаль, у нас ще далеко до того, щоб голос наших братів з Америки знайшов послух серед галицьких Українців. У нас не тільки що не прийшло до обєднання партій, але творяться нові, які ще більше будуть каламутити наше політичне життє. Це все дїється у Львові. Звідси сварка і незгода переноситься на цілий край. Там у Львові є кілька амбітників і кождий хоче мати свою „партію".

Тому є завданнєм всіх наших свідомих людей в краю перестерегти львівських добродіїв, щоб вони не бавились огнем і обєднались. Тому наше селянство під проводом священиків і учителів з цілого краю повинно піднести сильний голос перестороги під адресою львівських панів і сказати їм виразно, що край не думає терпіти через сварки і особисті примхи львівських авантурників. Нехай там почують, що край бажає обєднання і то скорого, а не творення ще нових партій, тих проклятих партій, які є причиною нашої нинішньої біди. Як ми провінція не піднесемо грімкого голосу, то у Львові буде далі безголовє і нас чекає ще гірша нужда через партійні сварки. Наші провінціональні діячі повинні забрати голос в тій справі в часописях, а крім того на зїздах рішучо протестувати проти кирині.

ПОДЯКА

Отсим маю честь подякувати Урядови Українського Народного Союза за уділеннє мені запомоги з фонду убогих в сумі $50, котрі одержав дня 16. с. м. Яким великим добром явилось мені нині ця запомога, то може собі кождий уявити, коли застановиться над моїм теперішним положеннем. Я яко батько пятеро дрібних діточок, перебувши тяжку операцію, та оставшись вже від довшого часу немічний щоби заробити дітям на кусок хліба. Довгі місяці моєї хороби пожерли мій придбаний гріш і тому мусів звернутись о поміч до У. Н. С., котрий мов рідний батько поспішив сейчас, за що ще раз сердечно дякую. Дякую також і Товариству за виплачуваннє мені місячної запомоги, та Урядови, котрий дбає о поліпшення моєї долі.

Тому хай живе наш заморський опікун Український Народний Союз! Батько, котрий тулить до себе вдови, сироти, каліки та безпомічні. Слава і Урядови У. Н. С., котрий безвпинно дальше працює над збільшеннем орґанізації, в котрій тисячі нині знаходять поміч.

А ми браття не тратьмо часу, бо він скоро утікає а гуртуймось в Армію У. Н. С., щоби в разі непредвидженого нещастя не іти самим або посилати своїх дітей та жену на ласку чужинців, бо ніхто не знає, що кого чекає.

Антін Карпович,
член від. 200 в Вудгейвен, Н. Й.

НА ПОМІЧ УКРАЇНСЬКИМ ІНВАЛІДАМ.

(Писмо зі Львова).

Українське Краєве Товариство Опіки над Інвалідами у Львові поручає ласкавій памяти нашій Суспільности в Америці народніх своїх Героїв-інвалідів з великої визвольної війни, котрі посвятили все своє найдорозше для свого народу, а які переживають тепер тяжкі злидні.

Поміч ласкаво слати через Обєднаннє Українських Орґанізацій в Филядельфії, для українських інвалідів.

Українське Краєве Товариство Опіки над Інвалідами у Львові.

ПОМІЧ НАШИМ ВЯЗНЯМ В ГАЛИЧИНІ.

(Писмо зі Львова).

Львів, дня 24. вересня, 1923.

До Хвальної Адміністрації „Свободи" в Джерзи Ситі, Н. Дж.

Маємо честь повідомити Хв. Адміністрацію, що Земельний Банк виплатив нам правильно рівновартість за 31.50 долярів, присланих Вами на допомогу політичним вязням.

Вважаємо нашим обовязком зложити Хв. Адміністрації щиру подяку за се, що посвячує часу і труду для збирання жертв на сю ціль. Прислані суми зуживаємо в першу чергу на закупно харчів для кухні, яка доставляє обіди вязням, перебуваючим в тюрмах у Львові при ул. Баторія і на Бриґідках. Є їх тепер в самому Львові кількадесять. Вязничний харч такий скупий і поганий, що мусимо доставляти вязням щодня снідання й обіди (вечері доставляти не дозволено), бо це переважно такі, що сидять в тюрмі вже навіть чотири роки і ще мають богато сидіти, тож при вязничному харчі не видержали-б. На славну амнестію не вийшов дотепер з тюрми ніодин вязень, а нові щораз прибувають і то не тільки до львівських тюрем, але й до тюрем при провінційних окружних судах. Там працюють провінційні комітети допомоги, яким приходимо стало з помочю.

Кромі вязнів маємо ще під опікою полонених жовнірів Галицької Армії, які й дотепер перебувають в таборі в Стшалкові.

Дальша поміч конечна і ми просимо Хв. Адміністрацію не забувати на сі жертви сучасного лихоліття; збирати дальше жертви, поміщуючи на сторінках Хв. Часописі заклики до їх складання.

Складаючи ще раз щиру подяку, остаємо з правдивою пошаною до Вас

ЗА КОМІТЕТ ДОПОМОГИ ПОЛІТИЧНИМ ВЯЗНЯМ:

Др. С. Федак, голова. **Д. Паліїв,** писар.
(Печать).

1 ДОЛЯР ДЛЯ ПРОСВІТИ У ЛЬВОВІ

Член львівської Просвіти з Америки і Канади платить ОДНОГО ДОЛЯРА РІЧНОЇ ВКЛАДКИ. За се дістає грамоту і книжочки.

Але сей доляр має в Галичині таку силу, що за нього можна ще й побільшити і розширити просвітну роботу в старому краю, але, розуміється, тільки тоді, як з Америки прийдуть ТИСЯЧІ ЧЛЕНІВ з однодоляровою вкладкою.

Нині лях іде проти української культури пруськими і московсько-царськими способами. Хоче її силою знищити. Хоче по українських селах насадити польщину — з польською мовою, піснями, літературою, театрами, школою, церквою і т. д.

На сильнійший похід треба сильнійшого відпору.

А силу український відпір в Галичині може дістати лише з Америки — в долярах.

Тож збираймо ту силу і посилаймо до Львова. ....

Кождий з нас може післати одного доляра з Америки в листі: Адреса: **Tovarystvo Prosvita, Lviv (Lemberg), Rynok 10.**

А ще ліпше збирати більше членів і разом відсилати гроші для Просвіти через Земельний Банк Гіпотечний у Львові. Адреса: **Zemelnyj Bank Hipotecznyj, Lviv (Lemberg), Pidvale 7.**

Тож беріться, Громадяни і Громадянки, до праці (кождий з нас) і пишім до газети, які ви осягнули успіхи.

СПРОБА РОЗВЯЗАННЯ МАТЕРІЯЛЬНОЇ КРІЗИ ВЛАСНИМИ ЗАХОДАМИ.

З Берліна пишуть нам:

З причини наближення семестру та повного браку засобів навіть на один місяць для потребуючих, Управа Спілки Студентів-Українців у Німеччині циркулярно зобовязала всіх членів, які перебувають за межами Німеччини, чи то дома чи то в гостях, — негайно розпочати збіркову акцію на користь нашого студентства в Німеччині. Збірка провадиться на відкритте харчівні й каси взаємопомочі. Кожному збираючому надіслано „підписний лист", засвідчений печаткою Спілки і підписом Економічного Референта. Всього розіслано 16 підписних листів: Галичина — 9, Волинь — 2, Буковина — 2, Данія — 2, Франція 1. Від того, як українське громадянство віднесеться до цеї збірки, залежить початок студій в зимовому семестрі. З тої причини, що німецька валюта поза „советською" стоїть найвизше, кожна пожертва буде значною допомогою.

ВІДКРИТТЯ ГІМНАЗІЇ В РІВНОМУ НА УКРАЇНІ

12. вересня ц. р. в місті Рівному на Волині відбулось урочисте відкриття Української Гімназії в буд. кн. Любомирських, в будинку, який знаходиться в аренді Російської Гімназії — ця остання дала в користування Українській Гімназії маленьке поміщення з 3-х кімнат, в якому Гімназія поки що розмістилась.

Гімназія ця має свою історію, яка заслугує на близшу увагу.

Старання про дозвіл на відкриття приватної Гімназії в Рівному розпочала Рівенська „Просвіта" ще в 1920 р. Було доложено багато старань, праці і витрат, але на протязі цілих 3-х років бажаного дозволу „Просвіта" не могла добитись і всі старання оставались без наслідків. Всі ці невдачі одначе не спиновали „Просвіту" на шляху наміченої мети і старання свої вона продовжувала далі з тою ріжницею, що замісць цілої організації виставила концесіонером одну особу проф. Пекарського, який дночасно мав бути директором гімназії.

І от нарешті було одержано концесію на рік шкільний 1922-23, але... лише в лютому 1923 і то лише на першу клясу! Було ясно, що відкривати тоді гімназію при таких умовах було неможливо і прийшлось з цеї концесії зрезигнувати. Але одночасно розпочато було нозі старання про концесію на гімназію на рік шкільний 1923-24 і тим разом вже на імя голови „Просвіти" п. сенатора Карпинського. Але проти сен. Карпинського була розпогата кампанія і концесія знову мала власти. Спасло положення лише те, що на концесіонара був виставлений знову п. директор Пекарський, а п. сенатор Карпинський забрав назад свое старання під умовою, що концесія п. Пекарському буде видана без жадної затримки.

Так було одержано концесію на гімназію.

Негайно по одержанні концесії Т-во „Просвіта" звернулась з закликом до гмін в Рівенському повіті про асигнування гроший на утримання гімназії і населення щирого і скорою жертвенністе заманіфестувало свою підтримку „Просвіті" і на протязі лише одного місяця громадські ради виасигнували загалом зверх 300.000.000 мп. на Українську Жімназію до кінця ц. р.

(„Діло").

МУСОЛІНІ І ФАШИЗМ

В роковини фашистського перевороту Італія опиняється в дуже оригінальній і цікавій ситуації: не зважаючи на те і-талійська революція минулого року закінчилася перемогою фашизму й що лідер фашистів Мусоліні обняв владу в державі, через рік після революції пануюча партія в Італії стоїть під знаком ліквідації.

Одна з італійських газет сучасну ситуацію в Італії характеризує парафразою відомого французького оклику: „Фашизм умер, хай живе Мусоліні". Мусоліні, перебуваючи на протязі року на чолі влади, дуже поширив свій вплив і свою популярність в Італії, через те він стратив потребу спиратись на партії фашистів, здобувши для себе в Італії ширший грунт й ширшу підставу, ніж стрії підстава партії. В звязку з ним в останні місяці Мусоліні зробив ряд кроків, які мають на у-вазі підпорядкування фашистської партії загально-державним нормам і усунення їх диктатури. Ця акція висловилась як в певних адміністративних заходах, так й у веденню певного круку в самій партії.

Важним адміністративним кроком, який причинився до у-сунення фашистської диктатури було удержавлення фашистських боївок й утворення з них народньої міліції, яка пізнійше була вислана до Африки; в той спосіб було усунено небезпечний дуалізм в організації озброєних сил Італії.

Про кампанію Мусоліні в фашистській партії дають уявлення такі факти: Підчас греко-італійського конфлікту в двох фашистських газетах: „Крітіка Фашіста" і „Корієр Італіяно" зявилися дві гострі статті, направлені проти відносин істнуючих в фашистській партії. Обидві ці статті уважаються інспірованими Мусоліні. Статті ці дуже різко критикують відносини, які панують в місцевих організаціях. Стаття в „Крітіка Фашіста" підкреслює, що Мусоліні має в країні такий міцний грунт, що він цілком не потребує партійної підержки.

Тепер — пише газета — підлягає великому сумніву, чи фашистська партія являється підпорою Мусоліні, чи навпаки не є вона лише паразитом і чи не тримається вона виключно завдяки своєму лідерові. Італія стала цілком „мусолінізською", але разом з тим стає вона що для все менше фашистською. Фашизм йде що далі все більше на службу до місцевих тиранів, які нічим не ріжняться від своїх соціялістичних попередників.

А „Корієр Італіяно" писав: Порівнюючи духовий білянс минулого року, не знайдемо ми жадних ознак удосконалення партії. Навпаки минулий рік був періодом регресу в партії. Місце загально національного погляду в партії зайняли льокальні проблеми, особисті інтереси, безмірна порожнеча і нездоровий дух касти. Духове убожество, дрібна заздрість і політична нікчемність партії — це є те, з чим доводиться Мусоліні боротись що дня. Проте він не дасть замкнути себе в партійній тюрмі.

На ці статті, які означали виповідження війни з боку Мусоліни фашистській партії, офіціяльна партійна преса відповіла мовчанням. Одного з авторів статтей партія виключила з числа своїх членів, але після цього головна управа партії в повному складі подалася до димісії. Таким чином факт партійної кризи був засвідчений офіціяльно.

В своїй теперішній кампанії проти фашистської партії Мусоліні має за собою піддержку громадської опінії цілої Італії, бо не можна заперечити того факту, що за рік урядування Мусоліні його популярність дуже зросла. Тим то остаточний вигляд боротьби між фашизмом і Мусоліні можна уважати рішеним наперед. Через рік після фашистського перевороту Італія стоїть на переодні цілком нового укладу внутрішніх відносин.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)
ТОМ ПЯТИЙ.

(92)

„Гм, хиба я вже не був з вами на такім місці?"

„Зрозумій мене добре, куди я тебе кличу! Ми мусимо відшукати воду зникаючого ставка. Це питання життя для нас і багатьох людей, а навіть для цілої околиці. Тому я гадаю, що Бог поможе нам в цій справі. А що, коли він цього не зробить? Нащо хочете ви, хробаки, ударемнити присуд, який я виголосив цій країні? Я не послухав благання. Льота і тепер лежить Мертве море над затопленими містами; а ви були також не ліпші ніж вони! Зрозумій мене добре! Я ходив часто слідом за водою зникаючого ставка по темних покручених ходах; ці ходи такі вузькі, що часом треба силоміць протискатися скрізь них, а на иньших місцях можна лізти лише на животі скрізь низькі закрути печери; то знов під нашими ногами розверзається глибока прірва, над якою ми мусимо пролізти тулячись до стіни; тоді приходить знов прямовісний, вузкий комин, скрізь який треба спускатися впираючись ліктями і колінами. Всі ці щілини і провалля утворив колись землетрус, який спричинився до того, що цілий поклад вугля зсунувся. Тепер можливо, що цей великий вибух деякі з цих проваль закрив, а инші знов відкрив. Коли він закрив той отвір, яким сполучена печера над нами з печерою під нами, ка над нашими головами. Коли то ми маємо воду цілого ставми при наших дослідженнях відкриємо випадково цей замкнутий отвір, коли ми відкриємо навіть таку маленьку дірку, яка повстає від вістря копача, то вода з печери, що знаходиться над нами, кинеться на низ. Коли ми почуємо її шум, ми вже пропали. Коли ж через страсення землі щілина повстане в верхній скелі, то ставок над нашими головами зник і знаходиться під нашими ногами. Але ми мусимо довідатися, де є ставок, коли б ми навіть загинули при цім."

„Я, пане, не маю найменьшого поняття про те, що ти хочеш сим сказати; але ти знаєш це і я піду з тобою."

„Тоді йди до дому і попрощайся з твоєю родиною, ніби ти маєш відїхати в подорож. Іди до священика і візьми святе причастя. Тоді приходь назад і не говори нікому нічого про те, куди ми ідемо."

Сам Іван приготувався також до подорожи, з якої може нема повороту.

Він написав свій заповіт. Своїм копальню він відписав робітникам, свої гроші родині Павла, який загине з ним, коли він не вернеться.

А тоді він оглянувся ще раз на ясний світ, перед тим, як зійти в країну вічної ночи.

Всежтаки тут вгорі так гарно!

В далечині синіє небо, поблизу зелене так гарно трава!

Тут принесли лист з почти.

Він був від Арпада Белені. В нім він писав про паризькі події, падення Каульмана, зникнення гарної жінки, відносно якої всі були переконані, що вона одібрала собі життя.

Іван зітхнув. Він почув, що його серце закаменіло від цеї вістки, небо не було вже таке синє, трава не така зелена.

Прийди, вічна темрява копальень вугля.

Ця вістка була для нього добрим підкріпленням на дорогу. Його не страшило вже нічого.

Він поклав подорожне знаряддя до шкіряної торби: нівелятор, кутомір; олівницю, приладдя до рисовання. Торбу повісив він на шию. Павло ніс копач, залізну штабу, шворку.

Виряжені так вони зійшли разом в ставкову печеру і зникли там в ходах стоку води.

По шістьох годинах вони вийшли знов.

І так було щодня.

Іван знимав положення кождого ходу лябіринту, зіставляв їх, і мав тоді дома ще довшу роботу, досліджуючи науково добуті спостереження. Він сидів над цим цілий день.

А вночи він замикався в своїй печері вченого, запалював вогонь в своїй печи, варив в своїх ретортах убійчі гази і примушував світотворчі елементи відкрити таємницю, яку він довго шукав. Він боровся з демонами, які не хотіли слухатися. Який з вас є демоном гасячим вогонь?

Зявись, зявись!

Не альфоє і омегою, не пентаграмою, не силою Абракса і Мітри, але силою все здобуваючої науки я заклинаю тебе: зявись!

Але дух всеж не зявлявся.

І ця подвійна боротьба, там внизу з землею, тут вгорі з повітрям, а цими двома великими демонами світотвору, йшла щодня, в день і вночи.

Він не мав жадного відпочинку.

А одного ранку його повідомили, що вода в замковім колодязі починає нагріватися і дістає сірчаний смак.

Ним опанувала роспач.

Отже підземна пожежа поширюється скорше, ніж він собі уявляв.

Для цілої околиці нема поратунку. Досить одного десятиліття, щоб вона була знищена.

По цім факті пан Роне полишив свою посаду і перекинувся на бік князя Вольдемара. Не його доручення написав він як наочний свідок для віденських часописий історію цієї катастрофи.

А Іван кинувся з силою роспачі на дослідження.

Він пробивався далі в підземнім лябіринті. Його старий супровідник почав вже бачити примари від страховиці, скрізь які провадив його що дня його пан.

Раз прийшли вони в хаосі провалля на місце, з якого не було жадного дальшого виходу.

Але в одним місці стіна давала порожній згук, з чого можна було заключити, що за нею знаходиться велика порожна просторінь.

Навалені одна на другу перстви шиферу свідчили, що запертя повстало тут ще недавно.

„Тут ми мусимо пробити отвір," скрикнув Іван і взяв копач в руки.

Старий Павло притулився боязко до стіни скелі і дивився, що робив його пан.

Так стукає відважний у ворота пекла, викликаючи чорта на двобій.

Копач, пробив дірку, Іван встромив в неї залізну штабу і відважив цілу верству шиферу.

Тепер вода може политися ім на голови, коли вона над ними.

Старий чоловік перехрестився і поручив свою душу Богові.

Але Іван скрикнув з радістю винахідника: „Чуєш ти це?" Падаючі до середини уламки каміня хлопають. Доліншне заглиблення є тут під нами."

А що, коли і горішне це повне?

На нього ми потрібуємо чекати лише сто ударів пульса.

В прикрійшім чеканню ніколи ще не числено ударів пульса, навіть і тоді ні, коли Іван пійшов у завалену штольню.

Нічого не чутно. В недрах землі тихо.

„Знайдено!" скрикнув Іван, тремтячи від радісного хвилювання. „Тепер обвяжи мені шворку і пусти мене в колодезь цеї печери."

Туди ще також!

Старий робітник все молився тихо до святої Діви, поки він спускав Івана на шворці: най вона по своїй милості пробачить, що цей чоловік є невіруючий! Світло лямпи спускалось все глибше. Нарешті почувся оклик Івана: „вгору!"

Старий товариш витяг його знов повільно з глибини.

Він його простяг руку Івану, щоб помогти йому вилізти, і-він обняв старого.

„Ми осягли нашу мету! Олівниця показує величезну масу води."

Павло почав розуміти ціль цього досліджения.

„Тепер швидко на денне світло."

Вийшовши з штольні, Іван побіг до дому. Він порівняв свої поміри і був задоволений їх результатом.

Вечером він в піднесенім настрою замкнувся в своїй хемічній лябораторії; він виступив перед духами, котрих він заатакував з тим гордим почуттям, з яким побідний воєвода закликає останню обложену крипость здатися.

„Тих я вже переміг, тепер мусите і ви здатися!"

В життю творчих духів бувають величні моменти, коли Бог дає їм на хвилину свою творчу силу — моменти вагітні новими витворами. Коли винахідник в захопленню біжить на вулицю і кличе радісно до народу: „геурека!"

Десять крапель цього плину, лише стільки, скільки може бризнути вістря пера, і ціла лябораторія раптом робиться темною; ціла напалена піч з розпаленим до білости вуглем вигасає в один мент, огортаєтсь чорною нічю.

Ця чорна ніч була світлом, яке шукав Іван.

„Я знайшов його!" скрикнув він до себе.

„Я знайшов його!" гукнув він до своїх робітників, між якими він зявився напів-роздягнений з непокритою головою, як божевільний.

І хоч вони не знали, що він знайшов; але вони були переконані, що винахід, який тішить так цього чоловіка, мусить бути дуже цінний.

(Дальше буде)

Р. Л. СТІВЕНСОН.

КЛЮБ САМОВБІЙЦІВ

(Перевід з англійського)

(Продовження). (5)

— Позір, панове! — озвався голова.

— І він зачав роздавати карти довкола стола, в противний бік, задержуючись, поки кождий не показав своєї карти. Майже кождий вагався; часом грач мусів кілька разів перебирати пальцями, заки спромігся обернути горі лицем роковий кусень твердого паперу. Коли підходила черга на князя, він почув страшне, майже дусяче схвильовання, але разом з тим у нього було щось із вдачі грача, би він із здивованнем спостеріг, що в його почуваннях була немала крішка приємности. На його долю випала девятка треф, Джералдин дістав винну трійку а д. Малтус червону королеву. Він не годен був здержатися, щоб не відтхнути майже з плачем. Молодий чоловік від тісточок майже зараз потім перевернув туза треф і цілий остопів з переляку, наче заморожений. Він не прийшов там, щоби забивати, але щоб бути вбитим. Князь, бачучи його страшне положення, майже забув за те небеспеченьство, яке все ще грозило йому й його товаришеви.

Голова роздавав вдруге карти довкола стола і все ще карта смерти не вийшла з колоди. Грачі стримували віддих. Князь дістав другу трефову карту, Джералдин дзвінку, але коли д. Малтус відкрив свою карту, страшний зсук, начеб що трісло, добувся із його уст. Він повстав зі свого крісла і сів назад без ніякої познаки паралїжу. Це був винний туз. Почесний член грався зі своїм страхом оден раз забагато.

Розмова роспочалася наново майже зараз. Грачі вернули назад до своєї звичайної поведінки, повставали від стола і переходили в двійцю, трійню назад до кімнати курців. Голова клюбу витягнувся і позітхнув, як чоловік, що скінчив свою щоденну роботу. Але д. Малтус сидів всеще на своїм кріслі, з головою спертою на руках, руки на столі, неповорушний, наче пяний, немовби предмет скинений кимсь на долівку.

Князь і Джералдин забралися сейчас. У холодній ночи еще здвоїлося це страховище, якого вони були свідками.

— Біда, закликав принц — коли чоловік звяже себе присягою такому ділі! Щоби позволити на це ремесло масового мордовання, веденого для користи і цілковито безкарно! Колиб була у мене відвага зломити ту прокляту присягу! —

— Це неможливе для вас князю, — відповів полковник — бо ваша честь є честию Богенії. Але я зважуся і маю повне право мою присягу зломити. —

— Джералдине, — сказав князь, — єсли твоя честь потерпить у якихнебудь пригодах зі мною, я ніколи не прошу ані тобі ані собі. —

— Ви маюте право розказати мені князю, — відповів полковник. — Чи маємо відійти від цього проклятого місця? —

— Так, — сказав князь. — Чимскорше заклич "кеб", щобим чим скорше положився до ліжка та спробував бодай у сні забути огиду цеї ночи. —

Але можна було завважити, що він дуже уважно відчитував число дому і прозву вулиці, заки відійшов.

На другий день рано, як тільки полковник почув, що князь встає, він приніс йому ранішний часопис із такого зазначеною новинкою: "Сумний припадок. — Минувшої ночи, біля другої години д. Вартоломей Малтус, замешкалий під ч. 16 Ченстав Плейс, Вестбури Гров, повертаючи з гостини від приятеля, упав через поруче на Трафлгаф Сквейр, розбиваючи собі голову і ломлячи руку і ногу. Смерть наступила сейчас. Д. Малтус, який був в товаристві приятеля, хотів закзикати "кеб", підчас чого приключився оттой нещасний випадок. Д. Малтус був паралітиком і припускають, що усьо сталося підчас нового апопектичного атаку. Нещасний дбродій був добре знакомий у найлучших кругах і його нечайна смерть викличе певне загальний жаль".

— Єсли чия душа пішла прямо до пекла, то певне того паралітика — поважно промовив Джералдин.

Князь закрви лице руками і мовчав.

— Я майже тішусь, — продовжував полковник, — що він погиб. Але моє серце кріваться за молодим чоловіком з тісточками. —

— Джералдине, — озвався князь, піднісши голову, — той нещасний молодець був еще вчера такий невинний, як ти або я, а сьогодня вже кров лежить пятном на його душі. Коли думаю про голову клюбу, моє серце здрігається. Я ще не знаю як, але як Бог на небі, я буду мав того лайдака в руках. Що за досвід, що за страшна наука у тій грі в карти! —

— Така гра, — сказав полковник, — що не сміє вже ніколи повторитися. —

На це князь довго не відповів нічого, що аж Джералдин занепокоївся.

— Чейже не думаєте там щераз вернути — промовив. — Ви вже й так забогато перетерпіти, бачили забагато страхіття. Обовязки вашого високого стану не позваляють вам щераз важити своїм життем.—

— У твоїй бесіді чимало правди, — відповів князь Флорізел, — і моя постава не дуже подається й мені самому. Та щож! В одязі найбільшого владики всеж є тільки звичайний чоловік. Ще ніколи не відчував я моєї слабосильности, як тепер; вона сильніща, ніж я. Чи можу я перестати інтересуватися длоею бідного молодого чоловіка, який вечеряв з нами перед кількома годинами? Чи можу я полишити голову клюбу, щоб він і надалі продовжував своє лайдацьке ремесло? Чи можу я роспочати таку інтересну пригоду і не довести еї до кінця? Ні, Джералдине! Ти жадаєш від свого князя більше, ніж це є в силі чоловіка. Нині ввечер ми щераз займемо свої місця при столі Клюбу Самовбійців. —

Полковник Джералдин впав на коліна.

— Князю, — закликав, — возміть моє життє. Воно ваше й радо вам його віддам, але пробіг! не кажть мені еще раз підійматися такого страшного ризика. —

— Полковнику Джералдине, — відповів трохи гордовито князь, — твоє життє є твоє власне. Я сподівався від тебе тільки послушентсва; а коли ти не маєш цілковито доброї волі повинуватися мені, я звільнюю тебе від того обовязку. Додам ще тільки одно: ти мав вже досить клопотів на свою пайку у цій справі. —

Конюший сейчас піднісся.

— Ваша Високість, — сказав, — чи можу просити о звільнення від служби на нині пополудни? Я не смію, як чесна людина, піти в друге до того фатального дому, поки не приведу до порядку усіх моїх діл. Ваша Високість не стрінуться вже більше із спротивом свого вірного і вдячного слуги. —

— Мій любий Джералдине, — відказав князь, — мені все прикро, коли ти приневолюєш мене памятати про моє становиско. Дало тобі відпустку на цілий день, але не забудь, щобись був тут в тім самім перебранню в одинайцятій годині ввечер.

Цього другого вечера у клюбі не було тільки гостий, що минувшого. Коли Джералдин і князь увійшли, не було більше в кімнаті курців, як яких шість осіб. Принц підійшов до голови клюбу і гаряче погратулював зручного способу, в який стрінув смерть д. Малтус.

— Я люблю, — сказав, — коли бачу здібність і признаю, що у вас еї богато. Ваше становиско є дуже делікатної натури, але я спостеріг, що ви надаєтесь знаменито, щоб усьо перевести успішно і секретно. —

Голова був очевидно зворушений похвалою чоловіка тої міри, що князь. Він приняв комплімент майже з покорою.

— Бідний Малтик! — він сказав, — я майже не роспізнаю клюбу без нього. Найбільше моїх клієнтів це ще хлопці, а ще й до того поетичні хлопці. Це не для мене товариство. Не без того, щоб і Малтик не мав у собі крішку поезії; але це була така поезія, яку я розумів.

— Я уявляю собі добре вашу симпатій до д. Малтуса, — відповів князь, — він вразив мене дуже своєю оригінальністю. —

Молодий чоловік від тісточок був в кімнаті, але виглядав дуже пригноблений й мовчазливий. Наші приятелі силкувались надармо спонукати його до бесіди.

— Ох як дуже хотівби, — він закликав, — щоб я ніколи був вас не впровадив до цеї ганебної печері! Втікайте, поки ваші руки чисті! Колиб ви могли чути, як старик ревів, коли падав, колиб почули той страшний стук його костий об камінне! Коли ще можете мати якесь співчуттє для такого упавшого єства, як я, то прошу вас, бажайте мені на нинішню ніч винного туза! —

З білого вечера прийшло ще кілька членів, але усіх разом не зібралось більше, тільки рівна чортова трийцятка, коли прийшлося сідати за стіл.

Князь почув знова якесь дивне радісне упоєннє у своїм зворушенню, але здивувався чимало, коли побачив, що Джералдин був далеко більше зрівноважений, ніж минувшої ночи.

— Це дивне, подумав князь, — яку велику силу має воля над душею чоловіка. —

— Позір, панове! — промовив голова, — і почав роздавати карти.

Три рази обійшли карти довкола стола, а ще жадна із рокових карт не випала з його руки. Зворушеннє усіх дійшло до вершка, коли він започав роздавати четвертий раз. Дкраз було досить карт, щоби щераз обділити усіх граючих. Князь, який сидів другий по лівій руці роздаючого, мав одержати, в відворотнім способі роздачі, який рув в ужиттю, передпослідну карту. Третя роздана карта був трефовий туз, четверта дзвінка, відтак черва і так далі, але винного туза все ще не було відкрито. Коли прийшла черга на Джералдина, який сидів по лівім боці князя, він відкрив туза, але туза червоного.

(Далі буде).

ДОПИСИ

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

Вмираєм за Тебе Україно!

Нема правди, нема справедливого суду, котрийби осудив ляцький злочин, що заводить наглий суд над нашими українськими героями. Був суд світовий; зїхалися вельможні судії судити нарід. Але тільки честували самі себе і все лише обороняли свої права та свої міцні границі. Розїхалися панове тай полишили галицький народ в ляцькій тюрмі; полишили його мов проклята мати на роздорожу лишає свою рідну дитину. Пять літ бореся галицький народ проти ляцкого наїзника на нашу рідну Батьківщину. Пять літ ллеся невинна кров від ляцького ножа. Пять літ терплять мученики українські в ляцьких брудних тюрмах. Та все те тяжке горе проминає, а чим раз гірше насуваєтся. Ляхи скровавили Золочів українською кровю. Ляхи скровавили Чортків українською кровю. Майже в кождім галицьким повіті відбуваються ляцькі тортури над нашим безборонним народом. Гуляють Ляхи по нашій земли, але мабуть недовго їм прийдеться сидіти над карком нашого селянина. Вже приходить час справедливости, що ми розрахуємося з ними. Де-не-де паде жертва наших борців, але все чути тойсам голос зі здорових грудей: Вмираєм за Тебе, Україно! Хай живе український нарід!

Ті слова наших конаючих героїв підбадьорюють тисячі наслідників. Прийде час, що в Европі загремлять канони, розгориться страшний жар та розторощить польську тюрму народів.

Але найважніще для нас, Українців в Америці є те, щоби ми були приготовані на поміч своїм братам! Ми повинні у себе мати одну скарбницю, котраб на случай перевороту в краю, дала чим скорше поміч на піддержаннє борби проти ворога. Правда ми даєм на все, що треба, але та данина то минає скоро. Ми повинні самим собі сказати грімко: Наші брати віддають своє життя за волю, а ми мусимо дати їм таку поміч, щоб чим скорше скинути ляцьке ярмо. Нам ніхто не хоче помочи в нещастю лиш ми самі мусимо власними силами добути міць, щоб вибитись тя і сестри! Спішім скоро на на волю. Тож до роботи братпоміч, а сонце свободи і доброї долі засіяє на нашій рідній Україні!

Дмитро Риміник.